

Радоје М. ЈАНКОВИЋ
КЉУЧЕВИ ЗА АЛБАНИЈУ
ЈУГОСЛОВЕНСКО-ИТАЛИЈАНСКА ПОЛИТИКА
ПРЕМА ТИРАНИ (1937–1939)

Библиотека
Посебна издања

Уредници
Зоран Колунџија
др Небојша Кузмановић

Copyright © ИК Прометеј и Архив Војводине, Нови Сад, мај 2025.

Лична архива Радоја М. Јанковића, опуномоћеног министра и изванредног посланика Краљевине Југославије у Албанији (1937–1939), чува се у Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис” у Чачку.

Радоје М. Јанковић

КЉУЧЕВИ ЗА АЛБАНИЈУ

ЈУГОСЛОВЕНСКО-ИТАЛИЈАНСКА ПОЛИТИКА
ПРЕМА ТИРАНИ (1937–1939)

Приредила
Даница Оташевић



ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад



АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

АРХИВ
ВОЈВОДИНЕ



Предаја акредитива изванредног посланика и опуномоћеног министра Радоја Јанковића краљу Албаније Ахмету Зогу, 6. јануара 1937. године. У првом реду (слева надесно) г. Милоје Смиљанић, саветник, г. Радоје Јанковић, посланик, и Сотир Мартини, церемонијал мајстор Двора. У другом реду г. Димитрије Тошковић, секретар посланства, г. Љубомир Петровић, војни изасланик и г. Јосип Логар, писар посланства.

ДОК ЈЕ БЕОГРАД ПОСМАТРАО, ИТАЛИЈА ЈЕ СПРЕМАЛА ОКУПАЦИЈУ АЛБАНИЈЕ

*Чини ми се да је цела ова
кнежева и Ситојадиновићева фанџазија
с Талијанима један ојасан љериод
наше сјољне љолиџике.*

(Радоје Јанковић, 1937)

После атентата и трагичне смрти витешког краља Александра Карађорђевића Ујединитеља 9. октобра 1934. године у Марсеју, по његовој тестаментарној опоруци, до пунолетства младог краљевића Петра II Карађорђевића, Краљевином Југославијом управљало је трочлано Намесништво са кнезом Павлом на челу. Убиство југословенског суверена на тлу пријатељске Француске показало је сву крхкост и рањивост младе државе Јужних Словена, али и оголило пољуљане политичке и моралне односе у међуратној Европи. Екстремистичке националне групе и комунистичке партије које су после Октобарске револуције 1917. године пуштале краке и ровариле по многим државама, па и Југославији, дизале су главу, противиле се династији изазивајући верску и политичку нестабилност. Евидентна је била и све већа ослабљеност Европе: победничке земље из Великог рата губиле су примат у мирнодопском добу, док су поражене снаге јачале и неколико година касније

довеле до новог рата. На наоружавање и освајачке амбиције Хитлере Немачке гледано је кроз прсте, чак су победнице сарађивале са њом. Енглеска и Француска нису више имале јединствен став по многим међународним питањима, заузете унутрашњим проблемима настојале су да не провоцирају Хитлера. Политика британског председника владе конверзативца лорда Чемберлена допринела је ровитом терену Европе. Чемберлен је према агресивним фашистичким силама водио политику незамерања и попуштања. Чак је говорио о географским правима Немачке и да га „мање плаши успех Немачке, него Москве”. Био је радо виђен гост у Берлину и Риму. Ни аншлус Аустрије, а потом и Чехословачке (1938) од Немачке није упалио аларм за узбуну. Охрабрена пактом са Немачком и Италија је изражавала неслагање са одлукама Париске мировне конференције (1919) и све гласније тражила позиције које јој је давао Лондонски споразум (1915), сањала о превласти на Медитерану и продору преко Дарданела и Цариграда на исток, где се Абисионија (Етиопија) нашла прва на удару (1936). Све што се дешавало на међународној сцени наговештавало је тешку будућност. Пред надолазећом буром су затваране очи.

Од влада малих земаља тражена је послушност и да се што пре политички и економски определе са киме су. У многим центрима и главама исцртаване су нове карте утицаја и ширења на територије других народа. Европски мир нарушавао је и грађански рат у Франковој Шпанији као и страх од Совјетске Русије са којом победнице из Првог светског рата нису имале дипломатске односе. Међуратне године карактерисала су лажна пријатељства, тајни споразуми, уцене, претње, застрашивања. „Свет изгледа без икаквог поштења. Гусарство и насиље одомаћише нам се на прагу. Никада Европа није изгледала овако неморално. Ово не личи на међународни живот, него прикрадање са ножем иза леђа”, описао је нарушену равнотежу у Европи крајем 1938. године југословенски посланик у Тирани Радоје М. Јанковић.

Резервисаност великих сила изазивало је забринутост многих земаља, међу њима и Краљевине Југославије, која је покушавала

после краљеве смрти да очува неутралност. У Краљевини су оживели национални и верски покрети, захтеви за већом аутономијом, нарочито у Хрватској. Совјетска Русија била је изопштена из великих европских дешавања и разговора, али је Коминтерна упркос томе имала велики утицај у балканским државама које су кроз разне савезе и пактове о пријатељству настојале да избегну политичку трговину између Велике Британије, Француске, Италије и Немачке. Краљевска влада Југославије интензивирала је 1936. године преговоре са суседима, склапала уговоре о пријатељству (Бугарском, Грчком, Чехословачком и др). У априлу 1937. године у Београду је одржан савет Мале Антанте (Чехословачка, Грчка), а односе са Албанијом подигла на виши дипломатски ниво. Све карте, међутим, полагање су на трајно пријатељство са Италијом и Споразум о ненападању који су у име две државе 25. марта 1937. године у Београду потписали министри иностраних послова гроф Галеацо Ђано ди Кортелацо и др Милан Стојадиновић. Такав став није делио искусни официр и дипломата Радоје Јанковић који је сматрао Споразум кнежевом и Стојадиновићевом фантазијом, што се и потврдило. Италији се журило, па је после две године „искреног пријатељства” анексијом Албаније прекршила пакт, а 1941. године са својим трупама ушла на територију Југославије и окупирала Приморје, Црну Гору и Словенију. Врата новог светског рата широм су отворена 1. септембра 1939. године нападом Немачке на Пољску.

Везе Југославије и Албаније у 20. веку

Указом краљевских намесника Југославије бр. 3820 од 5. јуна 1936. године за опуномоћеног посланика и изванредног министра у Тирани именован је Радоје М. Јанковић¹, дотадашњи генерални

¹ Радоје (Миливоје и Милка) Јанковић, Чачак 8/21. октобар 1879 – Београд, 29. новембар 1943. године. Био је елитни официр Краљевине Србије, дипломата Краљевине Југославије, али и књижевник. Јанковићеву богату биографију доносимо на крају књиге. Приређивач у књизи није вршио никакве правописне нити друге измене Јанковићеве архивске заоставштине која се чува у Завичајном одељењу чачанске библиотеке.

конзул у Њујорку, који је на нову дужност ступио 6. јануара 1937. године. У међувремену вођени су дипломатски преговори између две владе, јер агреман Радоја Јанковића у Тирани није примљен са одобравањем. Одговор је гласио: „Р. Јанковић је у Албанији познат као вођа четника које у интересу двеју земаља не треба оживљавати”. Мајор Радоје Јанковић налазио се почетком 1913. године на месту начелника интендатуре Задримског одреда који је заузео део Албаније, што му је овом приликом, иако није било доказа о неком ратном преступу, узето за зло. Српске трупе пристигле крајем фебруара лађама из Солуна требале су да помогну црногорским и српским снагама у освајању Скадра. На инсистирање Аустрије и Италије, савезници су захтевали да се ове јединице повуку са тла јужног суседа, чиме је осујећено припајање Скадра и северне Албаније Црној Гори и Србији. Бивствовање на албанској територији Јанковић је касније описао у приповеткама „У Албанији” и „Бомбардовање Медове”.² Први светски рат омео је разграничење Албаније са Црном Гором и Србијом што ће каснијих година бити рак рана ових земаља и мањина које су остале изван границе.

Председник југословенске владе др Милан Стојадиновић³ одговорио је да „Београд нема другог слободног кандидата за опуномоћеног посланика у Тирани”, и да ће албанска страна бити крива за застој у проширењу односа две земље. Како је албанска влада

² Радоје Јанковић је 1926. године сабрао приповетке настале у балканским и Првом светском рату и објавио их под насловом „Дани и године” (друго издање 2013). Двадесет једну приповетку насталу од 1912. до 1916. године посветио је „безбројним незнатим јунацима и именима”.

³ Др Милан Стојадиновић (Чачак, 1888 - Буенос Ајрес, 1961), правник, професор универзитета, председник министарског савета Краљевине Југославије. Школовање започето у Чачку наставља у Београду, Немачкој, Енглеској и Француској. Као добровољац учествовао је у балканским и Великом рату, 1922. године улази у владу Николе Пашића као министар финансија. Намесник кнез Павле поверава 1935. године мандат Стојадиновићу да формира владу. За кратко време Стојадиновић стабилизује динар, отвара јавне радове и подиже привреду. Шеф је Југословенске радикалне заједнице од оснивања 1935. године. Стојадиновићев кабинет пада почетком фебруара 1939. године, чиме се завршава његова политичка каријера. У сарадњи са Радојем Јанковићем неуспешно 1940. године настоји да оснује Српску радикалну странку. На захтев кнеза Павла интерниран је најпре на Рудник, па Илицу, а 1941. године на острво Маурицијус. Од 1948. до смрти живи у Аргентини.

по сваку цену желела да побољша везе са Југославијом и добије неку врсту заштите на све израженије претензије Италије на њену територију, Тирана је прихватила агреман за именованог дипломату, о чему је 19. августа 1936. године Стојадиновића известио отправник послова Милоје Д. Смиљанић, уз молбу друге стране „да се одуговлачење не тумачи неповољно”.

Како су даље текли односи између Албаније и Краљевине Југославије сведочи књига „Кључеви за Албанију: југословенско-италијанска политика према Тирани (1937-1939)”, настала на основу аутентичне грађе која је сачувана у личној архиви првог краљевског опуномоћеног посланика и изванредног министра Радоја Јанковића, која се данас чува у Градског библиотеци „Владислав Петковић Дис” у Чачку. Званична преписка између Министарства иностраних послова и Посланства у Тирани у периоду од 1937. до 1939. године похрањена је у Архиву Југославије и истраживачима је доступна на оцену и научно проучавање. Колико је истражен овај контраверзни период европске и југословенске политике друго је питање. По свему судећи остао је у сенци односа са силама Осовине, пропашћу Краљевине и заснивању комунистичке Југославије. Међутим, нерашчишћени рачуни су остали: комунистичка власт имала је благонаклон став према Тирани, Косово и Метохија су постали обећана земља за насељавање Албанаца, који су временом потиснули домаће Србе. Крајем 20. и почетком 21. века духови прошлости су се уз велику помоћ страног фактора и нових политичких груписања, још веће неморалности и гажења мирнодопских закона и повеља, пробудили. Јужна српска покрајина Косово и Метохија послала је буре барута Европе, а Србија приморана да доказује да је то њена вековна територија и колевка духовности и културе.

За науку су сем званичних докумената важни и секундарни извори којих је обиље у Јанковићевој заоставштини. За јавност су остале непознате белешке и коментари које је исписивао на маргинама својих копија, бројна писма, извештаји, анализе, депеше, новински чланци, фотографије, позивнице, белешке и разговори

са утицајним људима и албанским чиновницима што указује на сву сложеност југословенско-албанских односа које је нова геополитичка ситуација пред Други светски рат додатно продубила. Оно што у старту није постављено на здраве ноге временом се компликовало још више са великим последицама за оба народа. Овом окаснелом књигом неће се променити историја, али ће пасти многе маске, разјаснити се заблуде и дилеме, видети деловања из сенке. Из прве руке виде се свачији трагови: грешке великих сила, краљевске владе и кнеза Павла, па и самог Јанковића.

Прошлост Краљевине Југославије и Албаније од почетка личи на политичку клацкалицу препуну обмана, лажи и дволичности. У компликовање међунационалних и међусуседских односа добрано доливају уље на ватру велике силе, којима одговара нестабилност овог балканског простора. Корени неповерења сежу до владавине краља Александра Карађорђевића и даље у прошлост. Краљ Зог који се успео на трон помоћу српског оружја и новца, шуровао је на све стране, све чинио да остане на власти а албанска мањина на Косову и Метохији заштићена.

Албанску независност издејствовале су после Првог балканског рата (28. новембра 1912) Аустроугарска и Италија да би отежале Краљевини Србији положај у тек ослобођеним крајевима Македоније и Косова и Метохије. Иза Албаније стале су на Лондонској конференцији 1921. године велике европске земље и потврдиле независност. Услови за суверенитет Албаније били су слаби: земљу су потресали немири и економска везаност за Италију, племенске буне и лабилна власт. Чин витешки створене државе, која је од почетка имала татора, биће још један неофговоран потез великих сила и експеримент са становницима Балканског полуострва. Албанија се неколико година касније прогласила републиком чији је први премијер био Ахмет Зоги. Сиромашно и слабо организовано и образовано албанско друштво није било спремно да се самостално развија. Снажан отпор променама традиционалног устројства и побуна племена из неразвијених области на северу,

натерали су Ахмета Зогилија⁴ да емигрира у Југославију, где је примао помоћ и био под заштитом државе и краља Александра. Уз помоћ југословенских граничних трупа Зогили се крајем 1924. године враћа на власт у Албанији, али окреће ћурак наопако и приклања се Италији са којом 1926. године, као председник републике, потписује Тирански пакт и признаје протекторат Рима. Од формалне републике, Албанија дубоко финансијски зависна од Италије, постаје 1928. године краљевина! Ахмет-бег Зогили се проглашава краљем и мења име у Зог I Скендербег. Са државом на slabим темељима, која се практично за мало шта питала, краљем који „шије на све стране” како би сачувао власт, требало је у пољуљаним односима пред Други светски рат, одржавати и ширити добре међусуседске односе! Не може се рећи ни да је Краљевина Југославија била невина у овим односима; наставила је да плаћа вође појединих бунтовних племена и појединце како би одржала контролу над мањинама на Косову и Метохији, а поуздала се и у пријатељство са Италијом. Неретко су доушници седели на више столица, попут Зога били врдаламе, често мењали стране и понајвише радили у своју корист. Кључ за Албанију који се налазио у Риму, Београд ни најмање није држао у рукама како је мислио Стојадиновић. Напротив! Од отпадака италијанске политике није могао да се побољша југословенско-албански однос.

⁴ Ахмет (Ахмед) Зог I (1895-1961), албански политичар и краљ познат као Скендербег III. У политички живот Ахмети Зогили укључује се 1911. године предводећи своје племе Мат, после Великог рата прима помоћ од Крајевине СХС, али и Италије. Био у Фан-Нолијевој влади од 1922. до 1924. године када због претњи политичких неистомишљеника емигрира у Југославију која му помаже да се врати на власт. Од 1924. до 1928. је председник републике Албаније када се проглашава за краља Зога I и влада до 1939. године. Зог је био превртљив и непоуздан саговорник, склапао је савезе са Италијом, Совјетском Русијом, Југославијом и свима који су му гарантовали опстанак на власти и какву такву независност. После окупације Албаније 7. априла 1939. године од стране Италије емигрирао је у Француску где је умро 1961. у предграђу Париза. Краљ Виктор Емануел III проглашава се новим краљем Албаније. Када је 1943. године Италија капитулирала, власт у Албанији преузима Немачка.

Чикаго и Њујорк замењени за Тирану

Пред полазак у Албанију у аудијенцији код кнеза Павла⁵ посланик Јанковић није добио никакве валидне инструкције. Кнез није заборавио превртљивост краља Ахмета Зога из прошлости и назвао га је вуцибатиниом! „Ако морамо потпасти под друге и бити туђи робови, волим да будемо Немачки него азијатски и барбарски. Италија је наша највећа противница, али морамо с њом лепо”. И председник краљевске владе Милан Стојадиновић „кључ за Албанију је видео у Риму и да на Албанију треба гледати преко Италије”. На основу богатог искуства из Великог рата, две руске револуције (1917) и успешне конзуларне делатности у Америци, опуномоћени посланик Јанковић био је резервисан према таквим изливима поверења. „Југославија не може развити самостални историјски живот докле Германија не буде здробљена и да су Енглеска и Америка водећи фактори будућности” упозоравао је. Италије, пак, саздане на лажима и преварама, треба се чувати.

Др Милан Стојадиновић сугерисао је посланику „час хладно, час топло” посматрање догађаја, уздржавање од разговора са краљем Зогом о пријатељству. „Не морамо хитати, са нашим пријатељством са Италијом и ми држимо један део албанског кључа у рукама” саветовао је. На Јанковићево питање: „С киме смо?”, председник владе је одговорио : „Прво Енглеска, па Француска, па

⁵ Павле Карађорђевић (1893-1976), југословенски кнез и намесник. Син кнеза Арсена Карађорђевића и руске принцезе Ауроре Петровне Демидов. Рођен је у Петрограду, после развода родитеља бригу о малишану преузима стриц кнез Петар Карађорђевић који живи у Женеви. Повратком династије Карађорђевић 1903. године на престо, Павле се враћа у Србију. За време балканских и Великог рата обавља разне послове ван фронта. На Оксфорду 1922. године завршава класичне студије, а наредне године се жени грчком принцезом Олгом. Тестаментом краљ Александар поставља кнеза Павла за првог намесника младом краљу Петру II и ту дужност обавља до преврата 27. априла 1941. године. Председник краљевске владе Драгиша Цветковић уз кнежев пристанак два дана раније потписао је у Бечу Тројни пакт са Немачком што је довело до пуча. Кнежевска породица емигрирала је у Африку (Кенија), а касније живи у Француској. Кнез Павле умро је 1976. године у околини Париза, а сахрањен је у Лозани. Посмртни остаци Павлове породице пренети су 2012. године у цркву Светог Ђорђа на Опленцу где почивају Карађорђевић потомци.

Италија па Немачка”. Посланик Јанковић трезвеније је видео ситуацију, на једном документу записује: „Мени се чини да је цела ова кнежева и Стојадиновићева фантазија са Италијом један опасан период наше спољне политике”. Окупацијом Албаније 7. априла 1939. године, Рим је потврдио да је посланик био у праву. Уласком Итилије у рат на страни Хитлерове Немачке и злочинима који су вршени на територији Југославије, плаћена је велика цена те погрешне спољне политике.

Из обимне заоставштине, која овом књигом излази на оцену и тумачење научне и стручне јавности, види се да су руке агилном опуномоћеном министру и изванредном посланику у Албанији од старта биле везане и, упркос добрим позицијама на двору краља Зога, сужен простор за деловање. Али у „раслабљеној и никад неморалнијој Европи” – како је у личном писму писао Јанковић помоћнику министра иностраних послова Иву Андрићу све је било могуће. Да ли је био могућ другачији политички курс, и шта би он донео, велика је историјска непознаница. Зато остајемо у домену кнежеве и Стојадиновићеве политике према Тирани коју је ревносно спроводио опуномоћени посланик Јанковић иако је сматрао „да југословенски положај у Албанији не може порасти од отпадака италијанске политике”. Поготово да је „признавање икаквих права Италије на Балкану велика грешка”.

После десетогодишње успешне дипломатске каријере у Америци (1926-1936), из милионског Чикага и Њујорка, Радоје Јанковић мења комфоран живот у обећаној земљи, за сиромашну и маларичну Тирану. Отправник послова Милоје Д. Смиљанић⁶ обавестио је пре доласка Јанковића да албанска престоница има „два булевара, само неколико асвалтираних улица, има електрику али нема канализацију и воду. Посланство је било у приватној кући,

⁶ Милоје Д. Смиљанић (1892-1953), југословенски дипломата. У влади др Милана Стојадиновића 1936. године био је отправник послова у Тирани. Падом Стојадиновићевог кабинета 1939. године улази у владу Драгише Цветковића где врши дужност помоћника министра иностраних дела. После двадесетседмартовског преврата са члановима владе Душана Симовића емигрира у Каиро.

намештај је делимично употребљив, послуга врло рђава, не познаје кућни посао, посланство без аутомобила. Лета врела, зиме кишне, много комараца, маларично, снабдевање намирницама лоше, вода за пиће добија се са наших бродова који два пута недељно свраћају у Драч”... Ипак, именовање за првог опуномоћеног посланика и изванредног министра био је позив који се не одбија!...

На нову дужност Радоје Јанковић ступа 6. јануара 1937. године. Са дипломатским службеницима посланства у Тирани опуномоћени министар предаје акредитиве краљу Зогу и наилази на срдчан пријем на двору. Друга аудијенција трајала је неуобичајено дуго, два и по сата. „Краљ ме је примио одушевљено, рекао да ће говорити отворено и искрено, изразио је спремност да приђе пакту пријатељства са Југославијом, само морамо знати на чему смо”, извештава Београд. „Посматрајмо, не радимо ништа”, гласио је одговор. На молбе за инструкције након потписивања Пакта са Италијом, коме је и сам присуствовао, Јанковић стално добија упозорења: „Београд неће никакве разговоре са Тираном”. Посланик се нашао у клинчу између позитивног расположења албанског двора и посматрачке политике југословенске владе. Потписивањем пакта о пријатељству и ненападању све сумње према Риму биле су зацементиране. Италијански министар иностраних послова гроф Ђано⁷ више пута у Тирани давао је себи право да говори у име обе државе, даје изјаве без консултација са југословенским послаником, на двору краља Зога се понашао се као у својој кући. Дужничко ропство давало је право италијанским службеницима да се слободно крећу по Албанији, управљају воденим и ваздушним простором, граде базе, мешали су се чак и у надлежности владе

⁷ Гроф Ђано Галиацо ди Картељацо (1903-1944), италијански политичар. Учествовао је 1922. године у фашистичком походу на Рим. Министар за пропаганду у Мусолинијевој влади постао 1935. године, а од 1936. је министар иностраних послова Италије. Са др Миланом Стојадиновићем 25. марта 1937. године у Београду потписује Пакт о пријатељству две земље. Као Мусолинијев зет и политичар спроводи Дучеову политику приближавања Хитлеровој Немачкој. Када је 1943. године капитулирала Италија, изјаснио се против Мусолинијеве политике. У делима *Дневник* и *Европа према катасјрофи* описао је погубну политику Италије као чланице сила Осовине.



Тирана је 1937. године имала два булевар, електрику и пар асфалтираних улица, али је била без воде и канализације



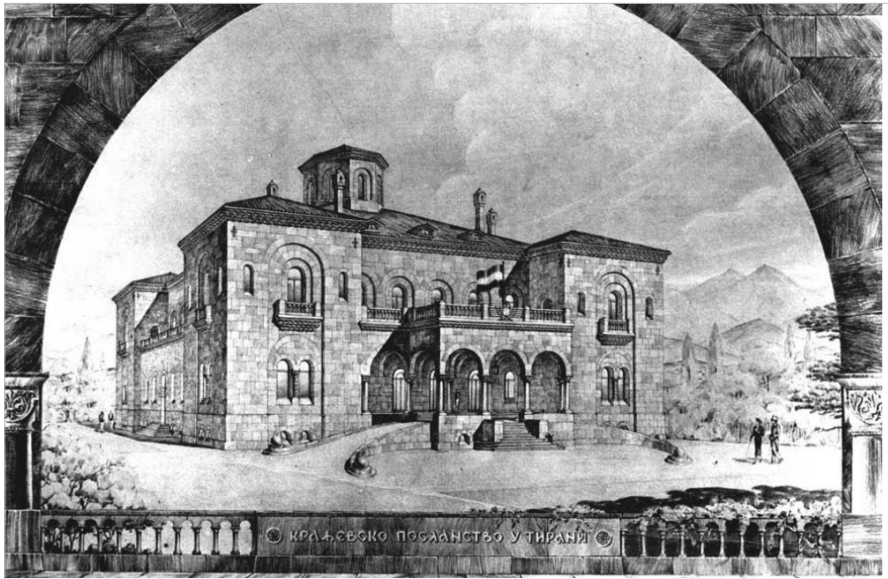
Гроф Бано и председник владе Милан Стојадиновић након потписивања Пакта Југославија – Италија, 25. март 1937. године

и војске. Како Југославија није предузимала ништа да унапреди трговинске односе са Албанијом, била индиферентна према јужном суседу, Рим је имао одрешене руке. Посланикове опомене да је „Италија саздана на лажима и преварама и да се треба чувати њеног загрљаја”, остале су без одјека.

Изградња зграде амбасаде Југославије

Предузимљивом посланику у Албанији због „инфериорности и посматрачког става” југословенске владе био је сужен маневарски простор, што је уочавао и сам Стојадиновић. Као утеху лично обавештава средином 1937. године Јанковића да ће имати више посла и активности, јер се спрема изградња зграде југословенског посланства, која треба да буде најрепрезентативнија у Тирани. Следеће године премијер јавља: „Бићете запослени на тој грађевини за коју сам у новом буџету обезбедио 10.000.000 динара”. У Албанију је послат познати београдски архитекта Александар Кр. Ђорђевић да са послаником пронађе повољну локацију и испита услове куповине земљишта. Захваљујући добрим везама са краљем који је тражио излаз испод италијанске финансијске шапе, двор је зарад побољшања односа са Београдом свесрдно помогао да се већ закупуљени плацеви у центру града одузму од четворице Албанаца и продају за 20.000 златних албанских франака Југославији. Уговор о преносу земљишта од 6.268 метара квадратних уредно је заведен у земљишним књигама под бројем 420 од 14. јула 1937. године. Својим потписом да је „Његова екселенција Радоје Јанковић, специјални изасланик и опуномоћени министар Његовог Височанства Краља Југославије, на Албанском краљевском двору, за рачун Краљевине Југославије уредно исплатио бивше власнике”, гарантовао је службеник хипотеке Аурета Фезаровић.⁸ Према Ђорђевићевом пројекту у лето 1938. године почела је

⁸ Више докумената о судбини плаца у Тирани (који ни дан-данас није решен) у поглављу *Прилози*.



Пројекат архитекте Александра Ђорђевића за посланство Краљевине Југославије у Тирани настао је 1937. године

градња зграде посланства са памоћним просторијама за послугу и великим парком. Анексијом Албаније „пријатељи” Италијани одмах су узурпирали имовину Краљевине Југославије и на плацу изградиле нове објекте. Судбина овог отетог земљишта још није добила међудржавно поравњање, јер се у зградама које су за време рата подигли Италијани, данас налази влада Републике Албаније. И вила за одмор са 50 ари плаца у Драчу, на обали топлог Јонског мора, имала је истоветан епилог.

Пун елана Радоје Јанковић већ у фебруару 1937. године подноси влади детаљан реферат на 24 стране како унапредити трговинске односе са Албанијом који неће реметити пријатељство са Италијом. Предлаже да се побољша размена добара, отвори снажна југословенска извозно-кредитна банка. Није изостао ни приступ решавању горућих питања око нелегалног прелаза границе, психолошки приступ старим ранама и проблемима који су, корак по корак, требали да у будућности приближе суседе.

„Посматрајмо, не радимо”, опомињао је Београд! Стојадиновић и кнез Павле избегавали су сваки сусрет са албанским министром иностраних послова Екремом Либоховим,⁹ отказивали већ заказане састанке и задржавали „опсерваторски став”. Јанковић је упозораван да ништа не обећава и не одговара на краљеве предлоге о разговорима. „Непријатељство са Албанијом не желимо. С обзиром на албанске мањине у нашој земљи, политика активнијег пријатељства са Албанијом могла би утицати да Албанци дигну главу”, био је став владе. Краљ Зог преко југословенског посланика у Тирани и албанског посланства у Београду, слао је поруке мира и приближавања, мада је иза тога стајала намера „да се Југославија са Италијом погађа за његову кожу”. Зог је био спреман да пође за сваким ко му обећа независност и „толико налепо само да му се не дирају албанске мањине у Југославији”. Мусолини је деценијама кредитима, зајмовима, уценама и претњама, владао Албанијом из сенке и преко њене територије планирао да овлада Медитераном, потом Грчком и Цариградом до Русије што искусном дипломати, иако је морао да жонглира између Београда, Рима и Тиране, није промакло.

Немачки аншлус на Аустрију, а потом окупација Чехословачке (1938), приморали су и краља Зога да размишља о будућности земље и како да се извуче из дужничког и политичког ропства. У Балканском савезу за Албанију није било места, краљ Зог је склопио савез са Совјетском Русијом, али финансијска зависност од Рима давала је Италији право да се поиграва независношћу земље, чак и право на окупацију. Албанија је била у великој мишоловци: дала је Италији концесије на истраживање руда, луку Драч, извоз кукуруза, дувана, маслина, коже, право на изградњу база

⁹ Екрем Либохова (1882-1948), албански политичар. Рођен је у Ђирокастру, школовао се Истанбулу и Швајцарској. У политику улази 1924. године као албански министар у Риму, потом је министар суда код краља Зога. Од 1936. до 1939. године обавља дужност министра иностраних послова Албаније, био је заговорник италијанске политике. После окупације Албаније од Италије 1939. године, до капитулације 1943. два пута је премијер Мусолинијеве владе. Емигрира у Рим где умире 1948. године.